

Par priekšlikumiem situācijas
uzlabošanai lielo ģimeņu
sociālās aizsardzības jomā

Labklājības ministrija (turpmāk – ministrija) 2017.gada 6.septembrī ir saņēmusi biedrības "EAPN-Latvia" (turpmāk – biedrība) vēstuli, kurā biedrība iezīmējusi problēmas lielo ģimeņu sociālās aizsardzības jomā. Izteikts arī pārmetums, ka ilgstoša atbildīgo valsts institūciju izvairīšanās no biedrības minēto problēmu risināšanas rada neticību sabiedrībā, ka iespējams ietekmēt politiku, kas saistīta ar lielo ģimeņu sociālo aizsardzību.

Ministrija pateicas par biedrības viedokli un priekšlikumiem saistībā ar nepieciešamajiem uzlabojumiem lielo ģimeņu sociālās aizsardzības jomā.

Izvērtējot biedrības secinājumu, ka *valstī nepietiekami resursi tiek ieguldīti lielo (daudzbērnu) ģimeņu identificēšanai* informējam, 2015.gada 26.novembrī Saeima pieņēma grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likumā, kas paredz papildināt šā likuma 26.pantu ar sesto daļu, nosakot, ka, lai veicinātu un atbalstītu pašvaldību, komersantu un citu personu brīvprātīgu iesaistīšanos atbalsta sniegšanā daudzbērnu ģimenēm, valsts īsteno Latvijas Goda ģimenes apliecības programmu, kuras ietvaros Sabiedrības integrācijas fonds nodrošina karšu izsniegšanu daudzbērnu ģimenēm. Atbilstoši šiem likuma grozījumiem Ministru kabinets izstrādājis Valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecība "3+ Ģimenes karte"" īstenošanas kārtību (Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumi Nr.15 "Valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecība "3+ Ģimenes karte"" īstenošanas kārtība", turpmāk – noteikumi nr.15).

Vienlaikus 2015.gada 26.novembra grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā paplašina daudzbērnu ģimenes definīciju (likuma 1.panta 16.punkts), nosakot, ka daudzbērnu ģimene ir ģimene, kuras aprūpē ir vismaz trīs bērni, to skaitā audžuģimenē ievietoti un aizbildnībā esoši bērni. Tāpat likums paredz par daudzbērnu ģimenes bērnu uzskatīt arī pilngadīgu personu, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību. Tādējādi turpmāk karti varēs saņemt arī tajos gadījumos, ja kāds no daudzbērnu ģimenes bērniem ir pilngadīgs, bet vēl nav sasniedzis 24 gadu vecumu un ja viņš iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību.

Valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecība "3+ Ģimenes karte"" ietvaros daudzbērnu ģimenēm tiek izsniegtas Latvijas Goda ģimenes apliecības "3+ Ģimenes kartes". Karti piešķir daudzbērnu ģimenes loceklim (turpmāk – persona), kas atbilst daudzbērnu ģimenes statusam. Persona atbilst daudzbērnu ģimenes statusam, ja: tās, laulātā vai bērnu deklarētā vai reģistrētā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā (šis nosacījums neattiecas uz gadījumu, ja bērns izglītību iegūst ārvalsts izglītības iestādē un viņa dzīvesvieta ir ārvalstī); tā aprūpē vai kopā ar laulāto aprūpē vismaz trīs bērnus, tai skaitā audžuģimenē vai aizbildnībā esošus bērnus un pilngadīgas personas, kuras nav sasniegušas 24 gadu

vecumu, ja tās iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību. Bērnu skaitā neieskaita bērnus, par kuriem personai ir pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības. Karšu izsniegšanu nodrošina Sabiedrības integrācijas fonds. Karti personai izsniedz bez maksas.

Papildu informācija par kartes saņemšanu un izmantošanas iespējām: www.godagimene.lv.

Personu iesniegumos sniegtās informācijas pārbaudei Sabiedrības integrācijas fonds sadarbojas ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi. Sabiedrības integrācijas fondam un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei noslēgta vienošanās, kura paredz attiecīgo datu apmaiņu elektroniski, sniedzot fondam nepieciešamo informāciju no valsts informācijas sistēmas "Iedzīvotāju reģistrs".¹

Atbilstoši noteikumu nr.15 4.punktam Sabiedrības integrācijas fonds ne tikai nodrošina karšu izsniegšanu, bet arī veic vēl šādus uzdevumus:

- 1) ne retāk kā vienu reizi pusgadā apkopo un analizē informāciju par valsts, pašvaldību iestāžu un komersantu sniegtajiem un plānotajiem atvieglojumiem un pakalpojumiem daudzbērnu ģimenēm;
- 2) tīmekļvietnē www.godagimene.lv publicē informāciju par pakalpojumiem un atvieglojumiem daudzbērnu ģimenēm, kā arī par pakalpojumu sniedzējiem;
- 3) veic pētījumus par atbalsta programmas ieguvumiem un ietekmi uz daudzbērnu ģimenes labklājību;
- 4) ja nepieciešams, izstrādā ieteikumus normatīvo aktu pilnveidošanai daudzbērnu ģimeņu atbalstam;
- 5) veicina pakalpojumu sniedzēju brīvprātīgu iesaistīšanos atbalsta sniegšanā daudzbērnu ģimenēm;
- 6) nodrošina regulāru sabiedrības informēšanu par karti un atvieglojumiem daudzbērnu ģimenēm.

Vienlaikus jānorāda, ka bērnu skaitu ģimenē var apliecināt šādos alternatīvos veidos: ar vecāka pasi, ja tajā ir veikts ieraksts par bērniem; ar informāciju no Iedzīvotāju reģistra, ko persona pēc pieprasījuma tiesīga divas reizes gadā saņemt bez maksas; vai arī uzrādot bērnu dzimšanas apliecības.²

Biedrība arī norāda, ka *lielās ģimenes nesaņem atbilstošus ienākumus, kas nodrošinātu vajadzīgās pārtikas apjomu, mājāsaimniecības uzturēšanu, izglītību un intelektuālo attīstību, kā arī pieejamību interešu izglītībai un kultūrai; lielajām ģimenēm nav nodrošināti ienākumi medikamentu iegādei, medicīnisko pakalpojumu un rehabilitācijas pakalpojumu pieejamībai.*

Ģimeņu ar bērniem dzīves līmeņa uzlabošana un bērnu pilnvērtīgas attīstības nodrošināšana vienmēr ir bijusi ministrijas uzmanības lokā, un ministrija arī turpmāk aktīvi strādās, lai to pilnveidotu. Jāuzsver, ka valsts atbalsts ģimenēm ar bērniem tiek realizēts dažādu jomu un dažādu ministriju kompetenču ietvaros (pabalsti, izglītība, veselības aprūpe u.c.).

¹ Ministru kabineta 2016.gada 5.janvāra noteikumu Nr.15 „Valsts atbalsta programmas "Latvijas Goda ģimenes apliecība "3+ Ģimenes karte"" īstenošanas kārtība" anotācija, tap.mk.gov.lv/doc/2016_01/LManot_301215_karte.3020.doc.

² Plašāks skaidrojums sniegts Labklājības ministrijas mājas lapā: <http://www.lm.gov.lv/text/1866>.

Informējam, ka pēdējo gadu laikā Latvija īstenojusi virkni atbalsta pasākumu ģimenēm ar bērniem, vienlaikus palielinot apdrošināšanas un valsts sociālos pabalstus bērna kopšanai, paaugstinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojuma likmi par bērnu un ieviešot dažādu nodokļu atvieglojumus daudz bērnu ģimenēm. Papildus tika veiktas investīcijas bērnu aprūpes un izglītības sistēmā: ieviesta valsts atbalsta programma bērnudārzu rindu likvidācijai, mācību līdzekļu iegādei un palielināta dotācija skolēnu brīvpusdienām.

Lai palielinātu finansiālo atbalstu ģimenēm ar bērniem, ministrija regulāri izvērtē materiālā atbalsta mehānismu pilnveidošanas iespējas, lai veicinātu ģimeņu, kuras audzina bērnus, materiālā stāvokļa uzlabošanu (arī ģimenes valsts pabalsta apmēra pieauguma iespējas). Atbalsta pasākumu pilnveidošana tiek plānota, ņemot vērā faktiskās valsts budžeta iespējas. Tādēļ jānorāda, ka valsts materiālā atbalsta apmēra pieauguma nodrošināšana ģimenēm ar bērniem ir pakāpenisks process, kuru lielā mērā ietekmē valsts budžeta iespējas.

Informējam, ka ministrijas 2017.gada 29.septembra atbildes vēstulē Nr. 40-1-05/1606 biedrībai jau tika sniegta informācija par 2017.gadā ieviestām vairākām nozīmīgām izmaiņām, kas pozitīvi ietekmē lielo ģimeņu materiālo stāvokli kā vienu no sabiedrības mērķa grupām, kura visvairāk pakļauta nabadzības riskam un kurām tādēļ šāds pastiprināts atbalsts ir īpaši nozīmīgs. Tāpat minētajā vēstulē sniegta informācija par ministrijas plānotajiem pilnveidojumiem minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai. Ievērojot minēto, par minētajiem jautājumiem atkārtoti informāciju šajā vēstulē nesniegsim.

Papildus minētajā 2017.gada 29.septembra atbildes vēstulē Nr. 40-1-05/1606 minētajiem pasākumiem valsts nodrošina šādus atbalsta pasākumus īpaši ģimenēm, kuras aprūpē trīs un vairāk bērnus:

1) **papildatvaļinājums** (darba devējam ir pienākums piešķirt ikgadējo apmaksāto papildatvaļinājumu darbiniekiem, kuriem ir trīs un vairāk bērni vecumā līdz 16 gadiem; darba devējam ir pienākums izmaksāt darbiniekam vidējo izpeļņu par laiku, kad darbinieks atrodas šādā papildatvaļinājumā (Darba likuma 73.pants, 151.panta pirmās daļas 1.punkts));

2) **transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojums** (daudz bērnu ģimene par vienu no tās īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli par attiecīgo kalendāro gadu maksā 50 procentu apmērā (Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7.panta piektā daļa));

3) **tiesības uz vecuma pensiju piecus gadus pirms likumā noteiktā pensijas vecuma sasniegšanas** (bērna vecākam vai aizbildnim, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 25 gadiem, kurš laika periodā, līdz bērns sasniedzis 18 gadu vecumu, ne mazāk kā astoņus gadus ir aprūpējis piecus vai vairāk bērnus vai bērnu, kurš normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā vismaz astoņus gadus ir bijis atzīts par bērnu ar invaliditāti. Šādu tiesību nav personai, kurai atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības vai kura atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas nekārtīgas šo pienākumu izpildīšanas dēļ (likuma „Par valsts pensijām” 11.panta ceturtnā daļa));

4) **tiesības uz samazinātu nekustamā īpašuma nodokli** (nekustamā īpašuma nodokļa summa ir samazināma par 50 procentiem no aprēķinātās nodokļa